

& dum medium aliud non suppetit; ergo vitam tuam cum nece alterius defendere licet. At verò 2. hoc ipso patet, non licere, si aliud medium suppetat; vt si fuga aut laesione aggressoris vitam tuam seruare possis: nempe tueri tua debes cum leuissimo alterius damno (§. 129. Off. 3.

§. 131.

Quando non licet?

Patet simul hoc iure vt non licere contra violentum aggressorem bonorum naturae ac fortunae, puta opum, honoris & famae; equidem vita bonum est, cui nullum aliud comparari potest; est ergo illius amissio quoque malum omni alio maius.

C A P V T IV.

DE OFFICIIS HOMINIS RATIO.

NE DOMINII.

§. 132.

Quid communio bonorum & dominium?

Communio bonorum est ille status hominum, quo multi aut omnes rem quampiam in proprios vsus adhibendi ius habent: *dominium* contra est ius vtendi re aliqua, vt alii ab eiusdem vsu excludantur: & *dominus* dicitur, cui hoc ius competit.

§. 133.

An iustum fuit, dominium introducere?

Recedere a communione bonorum necesse fuit; equidem ad communionem bonorum opus esset, vt omnia vitae necessaria saltem suppetere singulis: id vero obtinere non potuit, postquam humanum genus au-

augeri & in immensum excrecere, postquam praeterea mutuus hominum amor candorque proscribi coepit, postquam multi otio torpentes diligentiorum fructus vi suos facere ausi sunt; igitur proprietates seu dominium introducendum necessario fuit.

§. 134.

Quoniam necessitas constituere dominia rerum coegit, ne cuiquam scilicet deessent necessaria ad viuendum & se perficiendum subsidia; facile patet, dominium circa illas res non dari, quae sunt inexhausti usus, & magna copia haberi possunt; hinc aer, aqua, solum, item volucres & ferae in quibusdam regionibus, sunt in communione.

§. 135.

Axioma & fundamentum omnium officiorum ratione dominii est sequens: *suum cuique tribuendum*; ex quo cetera tamquam corollaria sponte fluunt.

§. 136.

Officia speciatim circa dominium rerum sequentia sunt:

Off. 1. Neminem in dominio rerum suarum turba; laeditur enim hac ratione ius alterius.

Off. 2. Abstine a furtis, rapinis, fraudibus; committit primum, qui rem alienam inscio & inuito domino aufert; secundum, qui violente aufert; tertium, qui verbis aut factis dolosis dominum re sua emungit.

D

Qui-

Quibus casibus laeorem ad restitutionem aut satisfactionem obligari patet.

Off. 3. Rem alienam, quacumque ratione ad te peruenientem, restitue domino.

Off. 4. Vtere rebus tuis, non abutere; fit prius, conuertendo eas in propriam & aliorum vtilitatem: alterum, conuertendo eas in proprium aut aliorum damnum.

§. 137.

An licita
dominii
translatio?

Transferre dominia rerum non modo licitum est, sed etiam necessarium; equidem fieri non potest, vt singuli hominum omnibus ad vitae necessitatem & commoditatem subsidiis semper instructi sint; patet igitur necesse esse, vt alter alteri interdum de suo aliquid impertiatur, & hic vicissim dominium aliorum bonorum in priorem transferat, quo singulis consultum sit. Translatio haec bonorum *alienatio* rerum dicitur.

§. 138.

Qui
modi
alienationis?

Fit haec translatio dominiorum duobus modis: *permutatione* & *donatione*. Permutatio est datio rei nostrae pro re alterius: donatio est translatio dominii in alterum gratis, seu ex liberalitate.

§. 139.

Quod
requiritur
alienationis?

Quoniam in permutationibus rerum esse seruandam aequalitatem patet, singulis rebus *pretium* aliquod, iuxta prudentem hominum aestimationem, statuendum iam inde a primis temporibus fuit. Verum hoc loco rerum

no-

nomine veniunt etiam *operae & labores* illorum, qui rebus permutandis carent; unde & his laboribus pretium congruum constituendum erat, quod proprie *mercedem* dicimus.

§. 140.

Equidem in paucorum hominum societate permutatio ad transferenda dominia sufficere poterat: at vero non poterat, postquam genus humanum in immensum excrevit numerum; cogitandum igitur erat de materia aliqua, quae esset *communis mensura* pretii omnium rerum: elegerunt maiores nostri eum in finem metalla, praecipue aurum & argentum, quippe plurimis aliis rariora & durabilia corpora, atque *pecuniam* vocarunt: haec porro si certis notis sit insignita, *moneta* nominatur.

§. 141.

Lege naturae ad largiendas egentibus *eleemosynas* obligantur, qui *superflua* habent; equidem ad statum alterius perfectiorem reddendum lege naturae obligatur, qui id sine graui suo incommodo potest: possunt vero ii, qui *superflua* habent, h. e. qui praeter necessaria ad vitam statui suo conformiter degendam, alia praeterea bona possident; igitur isti largiri egentibus *eleemosynas* lege naturae tenentur.

§. 142.

Notandum vero hoc loco: 1. necessaria- Quae
riorum nomine non venire, quae in *luxum* circa

illas
caute-
lae?

& vanitatem impenduntur; haec enim merito inter superflua referuntur: 2. inter *egentes* non cenferi illos, qui ipsi sibi de victu, vestitu, aliisque vitae necessitatibus prospicere possunt, sed ex ignauia nolunt.

CAPVT V. DE OFFICIIS HOMINIS CIRCA SERMONEM.

§. 143.

Quid
men-
tem de-
clarare,
loqui,
sermo?

Qui cogitationem aut volitionem suam alteri actione aliqua externa manifestat, is *mentem suam declarare*: qui id sonis articulat, latis praestat, *loqui* dicitur. *Sermo* est apta coniunctio sonorum articulorum ad clare & distincte declarandam aliis nostram mentem.

§. 144.

Qui
finis &
vñus
sermo-
nis?

Ex sermonis definitione iam patet, quo fine & ad quem vñum is hominibus concessus sit, nempe vt sensa animi nostri cum aliis communicare possimus, ad subueniendum tum nostris tum aliorum necessitatibus; non licet igitur vti sermone ad inuoluenta aut occultanda animi nostri sensa: qua ratione alios fallimus, ac proinde quoque laedimus.

§. 145.

Quotu-
plex
sermo
ratione
obiecti
& men-
tis?

Sermo aut conformis est *obiecto* aut difforsmis; priore casu *logice verus*, altero *logice falsus* est. Sermo praeterea aut conformis aut difforsmis est *menti* loquentis; prior moraliter verus seu *veriloquium*, alter moraliter falsus seu *mendacium* dicitur.

§. 146.